

Zitierhinweis

Hlaváček, Ivan: review of: Jörg Peltzer, Der Rang der Pfalzgrafen bei Rhein. Die Gestaltung der politisch-sozialen Ordnung des Reichs im 13. und 14. Jahrhundert, Ostfildern: Thorbecke, 2013, in: Český časopis historický, 2014, 3, p. 558-559, DOI: 10.15463/rec.1189722873

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Přehlédneme-li produkci byt i jen posledních let, vidíme, že téma papežství v nej-různějších kontextech je mimořádně živé a frekventované (uvedme vedle české práce Zdeňky Hledíkové z cizích prací namátkou jen biografii legendární papežky Johanny od Maxe Kernerera a Klause Herberse či spis Heike Johanny Mierau o vztahu císaře a papeže ve středověku, obě z r. 2010). Nicméně o žádné seriózní práci nelze říci, že by nebyla k užítu, protože papežství v důsledku svého postavení a také vzhledem k relativnímu množství pramenů je tématem, jež prostě nelze vyčerpát. Anotovaný svazek je výsledkem konference v Cáchách z roku 2010, kde odeznělo celkem 16 příspěvků od autorů ze sedmi zemí. V knize jim předchází čtyřstránkové úvodní slovo editorů, kteří v něm akcentují pět základních momentů různých rovin, jež považují pro program své řady za podstatné a jež i stručně konkretizují. Jednoslovně na ně upozorním: 1) Příklady; 2) Nástroje; 3) Argumenty; 4) Vnímání a posléze 5) Působení. Bylo by jistě možno tyto body rozvádět, přidal bych ještě bod, týkající se pramenů a jejich interpretace, ale snad bude stačit, upozorním-li se, jak jednotlivé aspekty referovaný svazek aspoň rámcově naplňuje. Přitom je ovšem třeba mít na paměti, že body zpravidla nelze od sebe oddělovat a že v jednom každém příspěvku se zrcadlí více výše zmiňovaných momentů. Příkladem může být konkurence protipapežů 8. a 9. století (Klaus Herbers) či reformní papežství a „jeho“ protipapeže (Rudolf Schieffer). Nástroji se mímí upevňování si půdy pod nohama; sem patří stať Wernera Maleczka o strategiích v schismatu způsobeném Friedrichem Barbarossou, *damnatio memoriae* protipapežů od pozdní antiky až po papeže basilejského koncilu Felixe V. (Gerard Schwedler), jemuž je nadto věnována i samostatná studie Ursuly Giessmanové, či (dis)kontinuita kancelářů Urbana VI. a Klimenta VII. na počátku „velkého západního schismatu“ na sklonku doby

Karla IV. (Patrick Zutshi). Počátků tohoto schismatu se ovšem týkají i jiné stati; nás tu zajímá stať Armanda Jammeho o komunikaci a předevech vztahů v jeho počátcích a ovšem i stať Andrease Rehberga o současných svědectvích o volbě Urbana VI. (1378). Do „Působení“ možno zahrnout zejména stať Ottfrieda Kraffa o funkci a průběhu svatořečení v dobách schismatu. Klíčovou a nejrozsáhlejší statí je ovšem úvodní práce prvního z obou vydavatelů o fenoménu protipapežů jako prubířským kameni univerzální autority ve středověku (s. 13–53). Marginální zmínky o Karlu IV. a Václavu IV., jakož i o pražském biskupu jako účastníku výše citovaného schismatu za Friedricha Barbarossy nové poznatky nepřinášejí. Závěrečného resumování, jemuž předchází stručné souhrny jednotlivých statí, se ujal Heribert Müller, který upozorňuje, že nepíše nic (zcela) nového pod sluncem, neboť již před více než čtvrt tisíciletím vyšlo v Neapoli dvousvazkové dílo věnované fenoménu protipapežů. Přesto jde o téma žádající si nové pohledy a nová řešení. Seznam autorů, alfabertický soupis zmiňovaných papežů (bez udávání dob jejich pontifikátů je jeho smysl značně relativizován) a rejstřík tvoří definitivní konec tohoto prvního svazku nové řady. Uvidíme, co bude dál.

I. Hlaváček

Jörg PELTZER

Der Rang der Pfalzgrafen bei Rhein. Die Gestaltung der politisch-sozialen Ordnung des Reichs im 13. und 14. Jahrhundert (= Rank 2)

Ostfildern, Thorbecke Verlag 2013, 504 s. + 27 vyobr. v textu, z toho 17 pečeti členů rodu, ISBN 978-3-7995-9122-5.

Objemná Peltzerova kniha by neměla zůstat stranou zájmu naší medievistiky nejen pro své obecné téma, které pojednává o důležitém komplexu otázek říšských středověkých

ústavních dějin, ale také proto, že jde o důležité bohemikum. Netýká se jen doby před a kolem diskutabilního sesazení Václava IV. z říšského trůnu, ani jen doslova celého lucemburského období, kdy se stýkaly a potýkaly zájmy Wittelsbachů, zejména jejich rýnské, falckrabské větve, ale už i přemyslovské doby královské. V knize profesora heidelberské univerzity se tak na příkladu jednoho z nejvýznamnějších říšských rodů, různě příbuzensky propojeného i s českými králi, reflektují institucionální dějiny říše v podstatě od počátku 13. století do počátku 15. věku.

Nejde přitom o tradiční přístup, kombinují se tu aspekty právně-historické v nejširším slova smyslu s aspekty politickými a ovšem také s pozorováními nejrůznějších rituálů, které tvořily neodlučitelnou složku vzájemných kontaktů na vysoké úrovni. A to do takové míry, že zdánlivě nepatrné prohršky proti nim mohly mít významné následky politické, ale i další. Autor dokládá velmi zřetelně, že Říše nebyl jen panovník, tedy král či císař, ale že mezi „sloupy“ jejího trvání neodmyslitelně patřila z hlediska struktury i jeho knížata. Z nich se od počínajícího 13. století postupně vydělovala konstituující se instituce kurfiřtů, která přebírala řadu „ústavních“ povinností a na panovníka vyvíjela tu větší, tu menší tlak (v dané souvislosti je třeba upozornit na soubor prací Armina Wolfa, na nějž bude upozorněno v bezprostředně návazném čísle). Mezi světskými kurfiřty – odhlédneme-li od českého krále, který ale hrál specifickou roli – zaujímal klíčové postavení falckrabí rýnský. Jeho postavení v průběhu doby posilovalo, až se pak ve 14. století, zvláště jeho závěrem, stalo klíčovým. Tehdy na sebe – ještě než získal říšskou korunu (1400) – přechodně strhává vedoucí pozici jako říšský vikář (stačí jen vzpomenout jeho roli v době prvního zajetí Václava IV.). Peltzer sleduje jednotlivé peripetie vývoje, detailně také rozpracovává rozdíly vikářské funkce *vacante imperio* či *absente rege*. A pochopitelně jsou tyto ambice podkládány i dalšími politickými kroky, jako

bylo navazování či prohlubování příbuzenských svazků „na úrovni“ (něco o tom vědí i české dějiny).

Role rýnských falckrabí na říšských sjezdech tvoří další kapitolu. Poučná je širše koncipovaná kapitola o formalitách vládnutí a gest, která doprovázela jednotlivé právní akty i zdánlivě neformální kontakty, a to až do otázek, které se věnují zdánlivě okrajovým, ale v tehdejší světě významným momentům, jako bylo např. oblečení. Kniha je přehledně strukturována a každému většímu samostatnému oddílu patří jeho bezprostřední shrnutí. Bohatých informací se dostává i diplomatikovi (kurfiřtské *Willebriefe*), stejně tak i sfragistikovi, kdy jsou falckrabské pečeti interpretovány jak v obrazu, tak v opisu z hlediska obecně politických potřeb. Že práci uzavírá rozsáhlý, takřka padesátistránkový soupis použité literatury a pramenů (vidíme zde i nevydané jednotliviny), je stejně tak samozřejmé jako jmenný rejstřík (heslu Böhmen patří celý sloupec). Rejstřík věcný nepřichází. Není to však na závadu, protože jasně strukturovaný obsah tu do značné míry vykoná příslušnou službu.

I. Hlaváček

Ulrich SCHLUDI

Die Entstehung des Kardinalkollegiums.

Funktion, Selbstverständnis,

Entwicklungstufen

(= Mittelalter-Forschungen, Bd. 45)

Ostfildern, Thorbecke Verlag 2014, 480 s.,

ISBN 978-3-7995-0537-6.

Tak jako mají církevní dějiny ve středověku mimořádnou obecnou důležitost, tak i kardinálové jako jednotlivci, ale zejména jako kolegium mají výrazný dopad na regionální církve (potažmo na regionální světské struktury v širokém kontextu), zvláště pokud do nich vstupují jako papežští nunciové. Je proto nutno, aby byly tyto fenomény sledovány zřetelně též naší historiografií. V posledních letech lze